

genoemd, maar twee pagina's verder staat dat 'het Beest' 'nooit, *nooit*' de overwinning bevechten zal en 'dat die Antichrist in de laatste tijd tot volle ontwikkeling komt, en daarmee tot volle openbaring van zijn vreselijk karakter.' Dat laatste mag dan een citaat zijn uit een al meer dan vijftien jaar oud theologisch werk, maar het bevestigt de conclusie van de *Sicherheitspolizei*: 'Beleidigung des Führers'.

Er volgen enkele verhoren en via een bewaker, later via een verpleger die beiden 'goed' zijn, kan van den Bosch zijn vrouw en kinderen in gesmokkelde brieven doen weten hoe het er met hem voorstaat. Hij is in die verhoren eerlijk geweest:

'Toen weer over mijn boek. Daar zijn ze wel woedend over. Ze willen met alle geweld, dat ik er politieke bedoelingen mee heb gehad. Heb ik sterk ontkend . . . Hoe ik over het nationaal-socialisme dacht. Ik heb gezegd dat ik te weinig studie heb gemaakt van 't Duitse om een gefundeerd oordeel te geven, maar dat ik meende, dat wij 't Hollandse niet nodig hadden om hier gelukkig te zijn . . . Wat ik dacht van het Oranjehuis. Ik heb gezegd: dat wij dat liefhebben . . . Wat ik hoopte voor de toekomst. Antwoord: Nederland weer een vrij volk onder Oranje . . . De Joden. 'k Heb gezegd dat ik de Joden om Christus' wil waardeerde al zag ik wel hun slechte eigenschappen; Jezus ook een Jood. Zij: neen. Vele professoren in Duitsland zeggen Jezus was Ariër. Ik: onmogelijk voor wie de Bijbel laat spreken . . .

Dag, dit alles in grote haast. Blijf voor mij bidden . . . Dag, vele kussen. 't Beste met jullie.'¹

Dan komt de wanhoop. Hij is er innerlijk volstrekt zeker van dat hij in de week van 1 op 8 februari vrijgelaten zal worden (alles is immers opgehelderd!) – en 't is zaterdag en nòg zit hij in de cel:

'Ik ben volkomen verslagen en durf op de zaterdag niet meer hopen. Trouwens op geen enkele dag. Nu blijkt dat ik overgeleverd ben aan de meest onbepaalde willekeur. Er is niets meer te hopen en te verwachten. O, wat heb ik met God

¹ Brief, 21 jan. 1941, van D. A. van den Bosch aan zijn echtgenote en kinderen, aangehaald in A. M. C. van Lynden-van den Bosch: *Dominee D. A. van den Bosch*, p. 78–80. In deze brief en in de volgende die wij citeren, hebben wij ter wille van de leesbaarheid afkortingen ongedaan gemaakt. In dit verhoor werd van den Bosch ook de strikvraag gesteld, 'of ik ook zeggen kon, aan welke kant van de kop van het Monster uit *Openb.* 13 het litteken zat dat weer genezen was . . . Ik zei dat daarvan niets stond in *Openb.* . . . Ze zijn bang dat al wat daar staat, toch wel degelijk op 'Jansen' past en op Duitsland. En nu vermoed ik dat 'Jansen' een litteken heeft opzij aan z'n hoofd. Bij nadere bespreking met anderen hoorde ik, dat dat inderdaad het geval moet zijn en dat hij daarom die lok draagt.' (a.v., 3 aug. 1941, p. 121)